

podrobnejše branje prepriča, da je ta tematika v modernem svetu (še vedno) ena izmed konstitutivnih posebnosti poklica »politik«. Kajti – tradicionalna prevlada moških v politiki ostaja, čeprav ugled politike in političnih strank v zadnjih desetletjih upada in čeprav taki trendi v drugih poklicih praviloma pomenijo tudi njihovo feminizacijo. Tudi ta del zbornika ponuja vrsto idej za primerjalno empirično raziskovanje kot tudi provokativno tezo o »ženskem« stilu politike.

Naj sklenem z mislijo, da gre za zbornik, ki nedvomno odpira nove segmente družboslovnega zanimanja v Sloveniji, ki so neposredno pomembni za praktično politiko. Naj velja kot povabilo in spodbuda za opravljanje pomembnih empiričnih analiz in pripravo teoretično in empirično zasnovanih publikacij, ki bodo pobarvale sive lise v našem družboslovlju. Gre za sive lise, ki jih sicer v predmodernem oziroma obmodernem kontekstu nismo opazili ali pa smo se jih izogibali.

Danica Fink Hafner

ETHAN BARNABY KAPSTEIN

The Political Economy of National Security, A Global Perspective

(McGraw-Hill, New York 1992)

Harvardski profesor E. B. Kapstein postavi v izhodišče svoje knjige izposojeno misel (Edvard Mead Earle, 1941), da se v sodobnih časih nenehno srečujemo s povezanostjo komercialne, finančne in industrijske moči na eni ter politične in vojaške moči na drugi strani. Ta povezanost je eden najbolj kritičnih in absorpcijskih problemov državnosti.

Mednarodni sistem označujeta anarhija in neobstoje osrednje oblasti. V tej anarhičnosti morajo države uresničevati dva temeljna cilja: prosperiteto in varnost. Medtem ko

države v zasledovanju blagostanja vse bolj sprejemajo logiko ekonomskega liberalizma in mednarodne delitve dela, je obrambna politika zaposlena z doseganjem avtonomije v zunanjih zadevah in z vojaško superiornostjo nad vsemi potencialnimi tekmeci. Torej imamo opraviti s temeljno napetostjo med nacionalističnim konceptom varnosti in globalnim konceptom ekonomske dejavnosti.

Kljub tej ugotovitvi pa je nacionalna varnost umeščena v mednarodno ekonomijo, prav tako kot tudi obrambna ekonomija ni zaprt nacionalni sistem, temveč je integralni del svetovne ekonomije. Na ta način lahko govorimo o globalizaciji obrambne ekonomike.

V uvodnem delu knjige avtor predstavi tri teoretične pristope k obrambni ekonomiki, in sicer neomerkantilizem/realizem, liberalizem in marksizem (sic). Realisti/neomerkantilsti, ki verjamejo v moč države in iz nje izpeljano silo, mednarodne odnose pa opazujejo kot »zero sum game«, so razvili teorijo hegemonistične stabilnosti, po kateri naj bi ena sila svetu zagotavljala ekonomsko stabilnost in mednarodno varnost. Teorija temelji na dveh temeljnih predpostavkah: (1) red v svetovni politiki ustvarja ena dominantna sila, (2) obstoj reda zahteva kontinuirano hegemonijo. Navajajo dva primera, in sicer Pax Britanica, ki je trajal od konca Napoleonovih vojn do leta 1914, ter Pax Americana, ki je trajal od leta 1945, doživel napetosti v sedemdesetih in osemdesetih letih, v devetdesetih pa se revitalizira.

Teoretiki liberalizma, ki ugotavljajo, da obstaja na mikroekonomski ravni fundamentalna napetost med doktrino »laissez faire« in doktrino nacionalne varnosti, trdijo v zvezi z mednarodno varnostjo, da globalizacija ekonomske dejavnosti pospešuje svetovni mir. Stroški, ki jih vsili vojna, se povečujejo bolj, ko države postajajo povezane in soodvisne. Na mednarodnem področju naj bi torej spodbujali mednarodno trgovino in finančne tokove, na notranjem pa tekmovalnost med panogami obrambne industrije.

Tretji pogled na povezanost ekonomije in nacionalne varnosti najdemo v teoretični zapuščini marksizma/leninizma. Tako neomerkantilizem kot tudi marksizem temeljita na konfliktnem, »zero sum« pogledu na mednarodni sistem. Ker so konflikti in nasprotja notranja lastnost kapitalističnih

družb, mora vladajoči razred tako na notranjem kot mednarodnem področju uporabiti silo za ohranjanje svojega položaja. Tako obrambna poraba in »vojaškoindustrijski kompleks« predpostavljata svojo vidno vlogo v politični ekonomiji.

V nadaljevanju knjige avtor obdela zgodovinsko perspektivo obrambne ekonomike, ki mu je podlaga za obravnavo odnosa med politično ekonomijo in nacionalno varnostjo na makroekonomski, mikroekonomski ravni ter v luči mednarodnih ekonomskih povezav. Glavni problemi na makroekonomski ravni so povezani z obrambnimi izdatki ter z odnosom med industrijsko mobilizacijo, vojno in ekonomskim »vojskovanjem«. Negativne makroekonomske učinke obrambne porabe na civilni sektor poskušajo države blažiti z razvijanjem pozitivnih mikroekonomskih učinkov. Avtor izstopi iz paradigme enostranskega (negativnega) odnosa med ekonomskim razvojem in nacionalno varnostjo in opozori, da mnogi avtorji v sodobni literaturi ekonomski razvoj opazujejo ne glede na notranjo in zunanjo ogroženost določene skupnosti (:32).

Na mikroekonomski ravni je največ prostora posvečeno obrambni industriji in nabavi orožja v ZDA ter v nekdanji ZSSR, na Japonskem, državah v razvoju in zahodnoevropskih državah. Nacionalne obrambne industrije so vpete v specifično politično in ekonomsko kulturo posameznih držav. Povsod pa od teh industrij pričakujejo služnje znanstvenim, tehnološkim in strateškim ciljem. Na obrambno industrijo gledajo kot na ustvarjalca visoko zahtevnih izdelkov, ki lahko spodbudi civilno gospodarstvo (:112). Iz te splošne ugotovitve lahko brez prevelikega tveganja izvezemo vsaj nekdanjo Sovjetsko zvezo in nekatere države v razvoju, v katerih je bil pozitiven učinek t. i. obrambnega raziskovanja in razvoja (defence R & D) na razvoj civilnega gospodarstva majhen ali celo nasproten.

Mednarodna raven pa poudari trgovino z orožjem, ekonomske odnose med vojaškimi zavezniki ter nacionalno varnost v luči globalne ekonomije. Kar zadeva slednje, analiza pokaže, da države uporabljajo asimetrično odvisnost, da bi pridobile politično prednost; naftni embargo, nadzor nad prenosom tehnologije, enostransko dvigovanje cen izdelkov so najpogostejši meha-

nizmi držav za povečanje njihovih interesov v anarhičnem mednarodnem sistemu (:198).

Marian Malešič

STEVEN CHAN & ALEX MINTZ EDS.

Defense, Welfare and Growth, Perspectives and Evidence

(Routledge, London and New York, 1992)

Urednika zbornika poizkušata z lastno noto in izborom prispevkov razložiti empirično povezavo med obrambnim prizadevanjem določene skupnosti (predvsem v smislu obrambnih izdatkov in obrambne proizvodnje) na eni in njenimi socialnoekonomskimi dejavnostmi na drugi strani. Pri tem izhajata iz predpostavke, da mednarodni konflikti, ki jih spremlja oboroževalna tekma, bolj verjetno prerastejo v vojno kot konflikti, ki jih oboroževalna tekma ne spremlja. Torej je lahko pretirana vojaška budnost, kar zadeva večjo nacionalno varnost, kontraproduktivna. Posledično pa povečanje mednarodnih napetosti in intenziviranje konfliktov ponujata manjše možnosti za notranjo ekonomsko rast določene skupnosti.

V preteklosti je bilo veliko pristopov k proučevanju nevojaških (predvsem ekonomskih in socialnih) posledic obrambnega prizadevanja, ki so se osredotočili na eno ali več ključnih določnic rasti bruto družbenega proizvoda v klasični ekonomiji: delo, kapital in/ali tehnologija. Ob tem je nastalo nekaj modelov, in sicer modernizacijski model, model oblikovanja kapitala, plačilnobilančni model in model tehnološke alokacije.

Teoretiki modernizacijskega modela trdijo, da obrambni izdatki nujno zmanjšujejo domačo civilno proizvodnjo in izrinjajo civilne naložbe. Vendar pa imajo ti neželeni učinki, posebej v državah v razvoju, v sebi tudi nekaj pozitivnega. Obrambna poraba in vojaška služba naj bi uveljavljali moderne večšine in odnose, razvijali osnovno eko-